

УДК 159.947.23

Дмишко Олександра Степанівна,

кандидат психологічних наук ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» Львівський інститут, м. Львів

РОЛЬ СУСПІЛЬСТВА ТА СІМ'Ї У ДУХОВНО-МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ

У статті розкрито роль українського суспільства у формуванні цілісної системи особистості через об'єктивне формування ціннісних інтересів, ідеалів і життєвих пріоритетів. Окреслено роль сім'ї у вихованні як основної інституції та першооснови соціального середовища. Зазначено, що однією з головних тенденцій виховання дітей у сім'ї виступає зміст як спеціально утворена система благотворних впливів батьків на дітей

Ключові слова: українське суспільство, сім'я, виховання, особистість, самосвідомість, громадянин

Дмишко А. С. Роль общества и семьи в духовно-нравственном воспитании молодого поколения

Аннотация. В статье раскрыта роль украинского общества в формировании целостной системы личности через объективное формирование ценностных интересов, идеалов и жизненных приоритетов. Определена роль семьи в воспитании как основной институции и первоосновы социальной среды. Отмечено, что одной из главных тенденций воспитания детей в семье выступает содержание как специально созданная система благотворных воздействий родителей на детей.

Ключевые слова: украинское общество, семья, воспитание, личность, самосознание, гражданин.

Dmyshko O.S., The Role of the Family and Society in the Spiritual and Moral Education of the Young Generation

This article deals with the role of Ukrainian society in the formation of an integrated system of identity formation through the objective value of interests, ideals and life priorities. The work outlines the role of the family in education as the key institutions and primordial social environment. It is noted that one of the main trends in the children's education in the family acts as a specially created content system beneficial effects of parents on children

Key words: Ukrainian society, the family, education, personality, identity, citizen.

Актуальність теми. У традиції українського народу з його багатовіковою історією відомо чимало фактів, присвячених вихованню молодого підростаючого покоління. У різних джерелах можна знайти як донаукові педагогічні знання, що випливають з живого досвіду підготовки до життя підростаючих поколінь й існують поза теоріями і науковими системами (їх можна вважати надбанням народної педагогіки), так і сформовану національну самобутність, етнічну специфіку й оригінальність традиційних педагогічних знань (це наукові досягнення етнопедагогіки). Прагнення українського народу до єдності на своїх етнічних просторах сприяло вибудові цілісної системи впливів на формування особистості. Етнопедагогічні традиції бойків, гуцулів, поліщуків та інших етнографічних груп українців відображали особливості природно-географічного оточення, економічного устрою, матеріальної й духовної культури і відрізнялися своєю неповторністю та самобутністю. Це й породжувало оригінальні ідеї й засоби виховної практики, що з особливим успіхом слугували і продовжують слугувати саме на певній конкретній території, у конкретному регіоні України, що становить таку велику цінність у сучасному вихованні і формуванні неповторної особистості. Молоде покоління громадян України переймає той досвід, який передають йому сім'я, суспільство, і є таким, яким його виховала сім'я, суспільство засобами своєї політики, ідеології, соціально-виховних інститутів освіти, культури тощо.

Мета роботи: розкрити роль українського суспільства у формуванні цілісної системи особистості через об'єктивне формування ціннісних інтересів, ідеалів і життєвих пріоритетів.

Виховання молодого покоління перебуває під постійною увагою держави та втілюваної нею політики, що здійснюється, відповідно до сформульованих статей і положень Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про середню школу», «Про позашкільну освіту», «Про сім'ю і шлюб», у «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті», в багатьох державних документах, концепціях, програмах з галузей організації навчання і виховання дітей і молоді. Основними тенденціями виховання дітей і молоді вважається об'єктивне формування ціннісних інтересів, ідеалів і життєвих пріоритетів в українському суспільстві. Проте проблеми виховання дітей і молоді недостатньо глибоко проаналізовані з точки зору соціально-педагогічних умов та чинників виховного процесу в сім'ї та інших соціальних інститутах. Саме вони визначають стратегію освіти, яка окреслюється сьогодні у певних тенденціях виховання особистості в сучасних умовах української дійсності [4, с. 105].

Великого значення надається сім'ї як найважливішому інституту виховання особистості, першооснови суспільства, тому соціуму, в якому найбільшою мірою виявляються індивідуальні особливості кожного – дітей, їхніх батьків та інших членів родини; реалізуються потреби, формується поведінка і розвиток особистості, тобто, відбувається самопізнання, самоактуалізація та соціалізація її членів. Сім'я як динамічна диференційована соціальна структура змінюється шляхом збільшення або зменшення кількості її членів, проходить різні етапи становлення і розвитку, вдосконалюється в міру виконання своїх функцій, збагачує зміст життєдіяльності та досвід виховання і робить свій внесок у скарбницю матеріальних та духовних цінностей народу. Її особливістю є матеріальна і моральна відповідальність членів сім'ї один перед одним і перед суспільством загалом. Підвищенню відповідальності сім'ї за виховання дитини в сучасних умовах мають сприяти тенденції розбудови громадянського суспільства, звернення до джерел духовності та одвічних цінностей, в яких завжди зосереджувалося відчуття стабільності і захищеності; зміщення переваг виховання із суспільних закладів у сім'ю, родину; потреба суспільства в активних, ініціативних, творчих, працьовитих, високоморальних і відповідальних поколіннях молоді, яким належить майбутнє. Однак ці тенденції є доволі суперечливі [2, с. 118].

Сім'я виступає як середовище, що впливає на дитину, і як суб'єкт виховного процесу. Її сукупні виховні можливості зумовлені різними чинниками, в тому числі: готовністю батьків до виховання дитини, рівнем загальної та педагогічної культури, можливостями їхньої реалізації (зокрема матеріальні та побутові умови, структура і тип сім'ї, наявність вільного часу, форма його проведення, сімейна субкультура тощо), характером взаємостосунків і ступенем взаємоузгодженості батьків у питаннях виховання, їхніми індивідуальними особливостями – темпераментом, моральними якостями, комунікативними здібностями, станом здоров'я, віком, а отже й загальним та власним досвідом виховання дітей, ціннісними орієнтаціями та їхньою ієрархією. З погляду на означене вище, саме ці аспекти є визначальними, інноваційними щодо формування і розробки нового змісту педагогічної культури батьків, виховання дітей.

Однією з головних тенденцій виховання дітей у сім'ї все відчутніше виступає зміст. Зміст виховання відображає спеціально утворену систему благодійних впливів батьків на дітей з метою виховання у них бажаних якостей, які є основою підготовки до життя, засвоєння позитивного досвіду попередніх поколінь та вироблення нових підходів до подальшого розвитку суспільства і суспільних стосунків на ґрунті національної і вселюдської гуманістичної культури. Змістом виховання дітей в сучасній українській родині має стати інтегрована національна та загальнолюдська гуманістична культура мирного життя людей в інтерконтинентальному просторі. Зміст виховання має відображати й утверджувати у свідомості та діяльності людини найвищі національні та загальнолюдські духовні, гуманістичні, морально-етичні, естетичні, фізичні, громадянські і трудові ціннісні орієнтації та практичну діяльність сучасної української сім'ї в умовах становлення й утвердження національної педагогіки та освіти. Зміст виховання дітей у сім'ї має сприяти збереженню духовних і культурних цінностей народу, його внутрішніх і зовнішніх ознак – свідомості та самосвідомості, ставлення до сім'ї, праці, громадянства та взаємодії з іншими державами і народами незалежно від расової, етнічної і конфесійної належності. У зв'язку з цим на особливу увагу заслуговують тенденції формування змісту виховання. Визначення тенденцій виховання за змістом сьогодні є надзвичайно проблематичним. Зміст, форми й методи виховання дітей у сім'ї розробляються науковцями на засадах етнопедagogіки та досягнень педагогічної науки і рекомендується батькам для підвищення їхньої педагогічної культури в усіх просвітницьких закладах. У вихованні дітей у сім'ї не допускаються й засуджуються форми жорстокості й насильства, порнографії, національне протиставлення і ворожнеча на будь-якому ґрунті. Провідними принципами у визначенні змісту, форм і методів є: любов до людини, доброзичливість і гуманізм у взаєминах з людьми, оптимізм і життєлюбство [5].

Слід зазначити, що маючи великий виховний потенціал, сучасна українська сім'я не реалізовує його сповна, і це залежить від багатьох чинників суспільного, передусім економічного життя, позначених як позитивними, так і негативними тенденціями. Дослідження, вивчення практики засвідчують, що процеси урбанізації й міграції населення в нових умовах не сприяють засвоєнню моральних і етичних цінностей народу, а відокремлення від батьківської родини веде до втрати кращих традицій, досвіду народної педагогіки виховання дітей батьками. Ці втрати мали б значною мірою компенсуватися і організацією педагогічної освіти батьків у дошкільних і шкільних закладах, що забезпечувало б високий рівень педагогічно грамотного і цілеспрямованого виховання дітей у сім'ї. До цього спонукає необхідність трансформації в нове національно-громадянське українське суспільство кращого світового досвіду, вітчизняної сімейної педагогіки, досягнень педагогічної науки, яка виростає із глибин національної ідеї українського народу.

Виходячи з цих теоретичних обґрунтувань, сучасна сім'я має стати головною ланкою у вихованні свідомого громадянина: забезпечити йому належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального й духовного розвитку. Разом з тим, вона і сама потребує як матеріальної, так і педагогіч-

ної та культурологічної допомоги. Певною мірою її мають надавати державні установи й виробничі організації, заклади освіти і культури, заклади освіти, бібліотеки, клуби, будинки культури, громадські організації, але вони є недостатніми для вирішення соціально-педагогічних проблем сім'ї [1].

Висновки. Отже, тенденція нинішнього суспільства скерована на формування цілісної системи особистості. Основна роль у цьому процесі відводиться й надалі сім'ї, як основній інституції та першооснові соціального середовища. Виховання молодого покоління має базуватися на свідомості і самосвідомості бережного ставлення до духовних і культурних цінностей народу, до сім'ї, праці та громадянства. Громадянин Української держави – це високо освічена, гармонійно розвинена, творча особистість, яка вихована на традиціях народу і національного виховання. Висока свідомість особистості має відобразитися в її власній самооцінці, самоставленні та здатності до самоідентифікації.

Література:

1. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси О. Вишневецький. – Львів: Львівський обласний науково-методичний інститут освіти; Львівське обласне педагогічне товариство ім. Г. Ващенко, 1996. – 238 с.
2. Даниленко М. В., Мельниченко І. Г. Іманентні особливості духовно-етичного виховання майбутніх вчителів / М. В. Даниленко, І. Г. Мельниченко // Проблеми сучасної педагогічної освіти: [зб. ст.] / РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т». – Ялта: [б. в.], 2007. Сер.: Педагогіка і психологія, Вип. 13. – С. 117–125.
3. Дроб'язко П. І. Українська національна школа: витоки і сучасність / П. І. Дроб'язко. – К. : Академія, 1997. – 184 с.
4. Постовий В. Г. Виховання дітей в нових соціокультурних умовах української родини / В. Г. Постовий // Український соціум. – 2004. – № 2 (4). – С. 103–108.
5. Постовий В. Сім'я і родинне виховання. Концепція «Сім'я і родинне виховання» / В. Постовий, П. Щербань, Т. Алексеєнко, О. Докукіна, Н. Стрельнікова // Рідна школа. – № 11 – 12. – 1996. – С. 15–20.
6. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні / К.Д. Ушинський // Вибрані педагогічні твори: У двох томах. – К. : Радянська школа, 1983. – Т. 2. – С. 64–169.